

*Відгук отримано.
Телова разовой спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.081
Іванюк Ганна Іванівна
доктор педагогічних
наук, професор
09.04.25р. Н.І.І.*

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.081
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору
Іванюк Ганні Іванівні

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Желяскова Василя Яковича про дисертацію Камінської Світлани
Василівни «Формування готовності майбутніх фахівців морського
транспорту до професійної іншомовної комунікації у різних формах
позанавчальної роботи» подану до захисту у спеціалізовану вчену раду у
Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка на здобуття
наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за
спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»**

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дослідження Камінської С.В. зумовлена дедалі більшою глобалізацією морської галузі та, як наслідок, потребою сучасного суспільства у підготовці майбутніх фахівців морського транспорту, які були б готові до професійної іншомовної комунікації. В умовах інтеграції України в європейській освітній простір актуальною проблемою стає формування іншомовної компетентності, про що свідчать документи Європейського Союзу. Серед ключових компетентностей виділяють мовну. Особливого значення набула професійна комунікація серед фахівців морського транспорту, які мають широке професійне коло іншомовного спілкування завдяки загальноприйнятій міжнародній практиці формування багатонаціональних екіпажів. Оскільки галузь працює в міжнародному масштабі, ефективне спілкування фахівців іноземною мовою має вирішальне значення для їх успішної професійної діяльності, співпраці, ведення переговорів і розуміння міжнародних правил і норм. Підвищуючи свої навички іноземної мови завдяки позанавчальній роботі, майбутні фахівці морського транспорту можуть краще орієнтуватися в складнощах глобалізації морської індустрії, що призводить до підвищення безпеки, ефективності та конкурентоспроможності. Відтак, реалізація можливостей безперервного професійного розвитку допоможе забезпечити належну підготовку майбутніх фахівців морського транспорту в орієнтуванні у складнощах міжнародного професійного спілкування в морському секторі.

Науковий дискурс вчених щодо проблеми формування готовності до професійної іншомовної комунікації розвивається у наукових розвідках сучасних дослідників: Н. Арістова, І. Демченко, Л. Попової, М. Сотер. Також активно вивчається проблема формування іншомовної комунікації майбутніх фахівців різних професійних сфер вітчизняними дослідниками: М. Галицька, Р. Гришкова, С. Козак, Н. Костенко, Н. Микитенко, Л. Морська, Н. Сура та зарубіжними Дж. Річардс, Б. Торнхіл-Мілер, Т. Хатчінсон. В цілому, теоретичну

основу дослідження становлять наукові положення та висновки вітчизняних та зарубіжних учених щодо визначення цілей і завдань професійної підготовки та змісту професійної освіти. Відтак, проблема формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації у різних формах позанавчальної роботи перебуває у центрі уваги науковців і потребує подальшого осмислення та пошуку практичних інструментів її вирішення. Тому, актуальність обраної теми в контексті реалізації суспільних, наукових, практичних потреб є очевидною і не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи відповідає науковому напрямку кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Факультету педагогічної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка «Інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти у міждисциплінарному вимірі» (державний реєстраційний номер 0121U000123). Тему дисертації затверджено Вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від «28» жовтня 2021 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Представлене дослідження тривало протягом п'яти років з 2021 по 2025 рр. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (292 найменування, з них 45 іноземними мовами), додатків. У роботі вміщено 13 таблиць та 3 рисунки. Основний текст дисертації викладено на 201 сторінці, загальний обсяг роботи 272 сторінки.

У вступі дисертаційного дослідження обґрунтовано актуальність проблеми, його науковий апарат, теоретико-методологічні засади, наукове та практичне значення, представлена апробація результатів дослідження, публікації тощо.

У першому розділі «Теоретичні основи формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації у різних формах позанавчальної роботи» представлені теоретико-методологічні основи дослідження проблеми формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації, характеристика базових понять дослідження та педагогічний потенціал позанавчальної роботи під час формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації.

Багатоаспектність та міждисциплінарний характер проблеми дослідження уможливили визначення здобувачкою системи методологічних підходів, а саме: системний, культурологічний, компетентнісний, особистісний та діяльнісний. Їх комплексна інтеграція дозволила вибудувати теоретико-практичну базу дослідження та детермінувала вибір стратегії наукового пошуку і цілісність розгляду досліджуваної проблеми, забезпечила обґрунтування та розробку організаційно-педагогічних засад формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації в процесі позанавчальної роботи. Охарактеризовано поняття дослідження та здійснено розподіл на базові та похідні. До базових включено та визначено наступні: професійна іншомовна комунікація, готовність, фахівець морського транспорту

і позанавчальна робота. До похідних віднесено поняття «процес формування». Визначені поняття дозволили побудувати певну термінологічну систему дослідження, зрозуміти сутність та взаємозв'язок між ними. Вивчено сучасні педагогічні підходи до побудови освітнього процесу у закладах вищої освіти, визначено ефективність впливу позанавчальної роботи на формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту. Уточнено поняття «педагогічний потенціал позанавчальної роботи». Охарактеризовано педагогічний потенціал позанавчальної роботи, який спрямований на формування та розвиток майбутнього фахівця і є додатковим освітнім ресурсом, який впливає на розширення можливостей, удосконалення здібностей, виступає додатковим інструментом формування професійної іншомовної комунікації.

У другому розділі «Організаційно-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації у різних формах позанавчальної роботи» проаналізовано структуру готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації, діагностичний інструментарій оцінки сформованості готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації та обґрунтовано організаційно-педагогічних засад формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації в процесі позанавчальної роботи.

Аналіз структури готовності до професійної іншомовної комунікації дав змогу виокремити та охарактеризувати її компоненти, а саме: мотиваційний, когнітивний, комунікативний і рефлексивний. Зазначено, що процес формування готовності до професійної іншомовної комунікації є системним процесом, який має довготривалий характер. Вперше сформульоване поняття «готовність майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації». З метою реалізації поставлених завдань дослідження розроблено діагностичний інструментарій педагогічного експерименту, до складу якого входять: критерії, показники та рівні оцінки сформованості готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації. Обґрунтовано поняття «організаційно-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації в процесі позанавчальної роботи». Визначено сутність організаційно-педагогічних засад. У дослідженні були використані інноваційні та традиційні організаційні форми, які було поділено на індивідуальні, групові та масові.

У третьому розділі «Характеристика експерименту дослідження та перевірка його ефективності» розкриті питання організації та методики проведення педагогічного експерименту, проведена перевірка ефективності організаційно-педагогічних засад формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної комунікації у різних формах позанавчальної роботи.

Розроблені експериментально організаційно-педагогічні засади були впроваджені у практику освітньої діяльності в різних формах позанавчальної роботи. Розкрито традиційні та інноваційні форми позанавчальної роботи, які об'єднані у масові, групові та індивідуальні. Масові форми організації позанавчальної роботи представлені: тренінгами, круглими столами, вебінарами та олімпіадами; груповими формами організації позанавчальної роботи були

обрані: робота в мовному клубі, робота з кейсовими завданнями, завдання для обговорення «діалогове вікно»; індивідуальними формами організації позанавчальної роботи під час експериментального дослідження були обрані: рефлексивні есе, тестові завдання, анкетування або опитування, індивідуальні консультації та мовне відображення. Посилення змісту експериментальної роботи було здійснено за допомогою підготовлених у співавторстві навчально-методичних посібників для студентів морських спеціальностей. За результатами формувального експерименту на контрольному етапі дослідження було проведено контрольний зріз, який засвідчив позитивну динаміку формування готовності фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації. Застосований під час порівняння результатів експериментальної групи і контрольної групи статистичний t -критерій Стюдента дав змогу оцінити вірогідність відмінностей між двома групами і статистично показав ефективне застосування організаційно-педагогічних засад формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації під час позанавчальної роботи.

Достовірність та новизна отриманих результатів. Найбільш суттєвими результатами, які характеризують наукову новизну дисертаційної роботи, є такі:

вперше було визначено поняття «готовність майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації» як багатокомпонентне утворення (мотиваційний, когнітивний, комунікативний, рефлексивний компоненти), особливий особистісний стан майбутнього фахівця морського транспорту, що засвідчує його здатність і підготовленість до іншомовної комунікації у професійній діяльності;

обґрунтовано поняття «організаційно-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації в процесі позанавчальної роботи» як сукупність положень: наукових (теорії, принципи), організаційних (навчально-методичне забезпечення, освітнє середовище та інфраструктура) і педагогічних (форми, методи, прийоми та технології навчання), які складають основу формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації у різних формах позанавчальної роботи;

уточнено сутність ключових понять дослідження, зокрема «професійна іншомовна комунікація», «готовність», «фахівець морського транспорту», «позанавчальна робота», «процес формування»; роль позанавчальної роботи та її місце у формуванні готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації;

подальшого розвитку набули організаційні форми (індивідуальні, групові та масові), педагогічні методи та технології позанавчальної роботи майбутніх фахівців морського транспорту.

Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження було представлено у виступах, доповідях та повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних, всеукраїнських; навчально-методичні розробки упроваджено в освітній процес позанавчальної

роботи на: кафедрі освітології та психолого-педагогічних наук, зокрема у діяльність студентського наукового гуртка «Історико-педагогічні студії», серед завдань якого є розвиток професійних компетентностей здобувачів освіти; кафедрі мовних дисциплін, зокрема у діяльність студентського наукового гуртка «Готовність до професійної комунікації»; кафедрі соціально-гуманітарних дисциплін у наукових гуртках здобувачів вищої освіти «Business English», «English Club for Navigators» та під час позанавчальних заходів, організованих на базі ДІВТ «English Party» і «Офіцерський турнір»; кафедрі суднобудування і судноремонту ім. проф. Ю.Л. Воробйова.

Теоретичні положення та висновки дослідження викладено у 17 наукових працях, з них 11 одноосібних, 4 статті у співавторстві та 2 навчально-методичних посібники у співавторстві, а саме: 5 (з них 2 у співавторстві) – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 2 у співавторстві – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих в наукометричних базах даних Scopus і Web of Science Core Collection; 10 публікацій (8 одноосібних), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації у тому числі (2 у співавторстві) навчально-методичні посібники.

Дисертаційна робота Камінської С.В. перевірена на унікальність тексту за допомогою автоматизованої системи «Turnitin Similarity» від 15.01.2025р. За результатами результатами автоматизованої перевірки на виявлення текстових збігів встановлено, що у дисертації коефіцієнт подібності (відсоток схожості з усіма джерелами) – 11%. Проаналізувавши текстові збіги було встановлено:

1. Поодинокі текстові збіги, що не мають посилань, є сталими терміносполуками, загальновідомими визначеннями, фактами тощо, якими послуговуються фахівці у галузі педагогіки, і не вважаються академічним плагіатом.

2. Фактів фальсифікації та фабрикації у дисертації Камінської С.В. не виявлено.

Тож, було встановлено факт відсутності академічного плагіату у дисертації Камінської Світлан Василівни.

Практичне значення і впровадження отриманих результатів полягає в розробці навчально-методичних посібників для студентів морських спеціальностей: «Sea spirit: Guidelines for seafarers» (Морський дух) та «Let's Watch and Study Part 1» (Давайте дивитися і навчатися). Навчально-методичні посібники складаються з вправ (кейсових завдань, імітаційних ділових ігор, брейнстормінгів, круглих столів, рольових ігор) спрямованих на розвиток комунікативних навичок студентів у професійній сфері для групової та індивідуальної роботи, посилань на відео ресурси та завдань на розуміння відеоматеріалу, дослідницьких практик та проектних робіт. Кожна тема має список лексичних одиниць професійного спрямування обов'язкових для вивчення та вправи на їх закріплення, запитання та завдання для самоперевірки. Запропоновані зміст та методика формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації були використані викладачами іноземної мови професійного спрямування для здобувачів освіти спеціальності 271 Морський та внутрішній водний транспорт першого освітнього рівня вищої освіти «бакалавр» під час позанавчальної роботи.

Упровадження результатів дослідження.

Факт упровадження отриманих результатів дослідження підтверджується їхньою практичною доцільністю щодо підвищення якості освітньої діяльності. Результати дослідження впроваджено в освітній процес 4 закладів вищої освіти, про свідчать відповідні акти.

Основні результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Державного університету інфраструктури та технологій (м. Київ) (№ 535/01-11 від 05.06.2024); Дунайського інституту водного транспорту (м. Ізмаїл) (№ 26а/24 від 04.06.2024); Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (м. Київ) (№ 175-н від 08.10.2024); Одеського національного морського університету (м. Одеса) (№ К/0153 від 28.01.2025).

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація є самостійною науковою працею в якій висвітлено авторські ідеї та розробки, що уможливили розв'язання поставлених у дослідження завдань. Дослідження містить теоретичні та методичні положення, висновки, обґрунтовані, розроблені й сформульовані дисертанткою особисто. Представлені у дослідження ідеї, положення і міркування інших авторів мають відповідні посилання і використані з метою підкріплення тих чи інших положень, узагальнень авторки дисертації.

Більш суттєві результати викладені у висновках відповідно до завдань дослідження. Загалом текст дисертації відповідає чинним вимогам до її оформлення.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Камінської Світлани Василівни, вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення, які потребують додаткового коментаря, та певні зауваження.

1. У дисертації обґрунтовано застосування методологічних підходів для реалізації поставлених завдань. Було б доцільно показати застосування системного підходу на практиці при навчанні фахівців морського транспорту.
2. На нашу думку, доцільно було б описати як практично реалізувати особистісний підхід у великих групах здобувачів освіти з різними індивідуальними потребами.
3. У дисертації присутні 3 рисунки. На нашу думку бажано розширити аспект візуалізації.
4. Що є найбільш ефективними для формування навичок професійної іншомовної комунікації?
5. У дисертації обґрунтовано роль позанавчальної роботи. Які форми позанавчальної роботи є найбільш ефективними для формування ключових компетентностей, таких як комунікативні навички, критичне мислення та робота в команді?

Загальний висновок

Дисертаційна робота Камінської Світлани Василівни «Формування готовності майбутніх фахівців морського транспорту до професійної іншомовної комунікації у різних формах позанавчальної роботи» є завершеною,

кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає чинним вимогам, зокрема, Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019 № 759) і Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка – Камінська Світлана Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
гуманітарних дисциплін
Дунайського інституту
Національного університету
«Одеська морська академія»

В. Я. Желясков